

vreme katedrala 1250—1280

žorž dibi

Najbolje oružje za borbu protiv jeresi kovalo se u Parizu, na Univerzitetu. Svi crkveni velikodostojnici hrišćanskog sveta dolazili su da se tu uče, skandinavski biskupi, i oni iz Mađarske, Moreje, Sen-Žan d'Akra, Nikozije, a pape, njegovi bivši đaci, štitili su ga. Studenti su, sa čitavim narodom iz grada, išli na čelu trijumfalne povorke koja je, u kavezima, vodila iz Buvina zarobljenike njihovog kralja pobjednika. Ovaj je bio pobjedio cara; sam je uzeo nadimak Avgust, i od sada potpisnuo sve svoje suparnike. A onda su kapetskim uspjesima vrline Luja IX dodale oreol svetosti. Sveti Luj je presuđivao u sukobima kneževa; bio je gospodar Langedoka, gde su inkvizitori u njegovo ime čupali poslednje korene jeresi; njegov brat vladao je Provansom, Napuljem, Sicilijom. Oko njegovog prestola Evropa se polako dovodila u red. On je čitavom plemstvu sveta nudio uzor novog viteštva, „poštenjaka“ srčanog na oružju, uglađenog prema damama, a bogobojazljivog. Zaneseni vitez iz Bamberga ima njegov lik. Svi hrišćanski velikaši želeli su da govore njegovim jezikom. Nestvarnost bretonskih romana, senzualnost trubadura gubile su se u svežim alegorijama i lucidnim vizijama prvoga *Romana o Ruži*. Zahvaljujući školi i kraljevstvu, Pariz je sredinom XIII veka slavio pobjedu, a sa Parizom i francuska umetnost. Ta umetnost je osvajala nove pokrajine, kako su se ove, poput Normandije, Artoa, Anžua, uključivale pod kraljevsku vlast, ili se pak, kao Šampanja, Burgundija i Flandrija, priklanjale pred suverenom nadmoći. Biskupi su u Trondhojmu, u Kastilji, u Frankoniji uvodili obrasce čiju su duboku privrženost izgradnji teologije otkrili tokom svojih pariskih studija. Dominikanci i franjevci upravo su ih bili preuzeli od cistercita i širili ih: bazilika u Asizju i Minerva u Rimu su gotске crkve. Antijeretička borba srušila je većinu prepreka koje su se suprotstavljale napretku estetike francuskih katedrala. Sada ju je ona silom uvodila na pokorenom jugu, u Tuluzi, u Klermonu, a uskoro i u Limožu, Narboni, Bojonu, Karkasonu, i svim uporištima katarizma. Francuski vajari usvojili su najbolje protivničke veštine i ukrašavali svoje pobjede tim osvojenim plenom. Na statuama u Remsu raspoznaju se oblici pozajmljeni sa rimskih sarkofaga, sa krsionica iz Meze i sa antičkih kameja, čije su se kopije sada izrađivale u Parizu. Istoričari umetnosti pitaju se nema li tu možda i nekih pozajmica iz same Grčke.

Međutim, od sredine veka pronose se vesti u Parizu, središtu pobjedničke estetike, o dubokom kretanju koje je počelo da menja izgled sveta. Krupni radovi završeni su na Svetoj Kapeli 1248; na Bogorodičnoj crkvi 1250; u Amijenu 1269; velika skulptura u Remsu završena je 1260. A zar nije upravo ovu godinu, u svojoj mesijanskoj viziji ljudske sudbine, Joakim od Florisa označio kao godinu preokreta istorije? Prorokao je bio da će 1260. godine nastupiti treće doba čovečanstva: nakon vladavine Oca i vladavine Sina, nastupiće carstvo Duha; uspostavice se večno Jevandelje najavljeno u Apokalipsi, zlatno doba u kome će Božji narod radosno pristati uz potpuno siromaštvo; više neće biti potrebe za Crkvom: u celini sastavljen od kaluđera i svetaca, ljudski rod će sačinjavati novu pročišćenu i oduhovljenu Crkvu. Joakimistički spisi svuda su se raširili, a mnogi su u svetom Franji počeli da naziru preteču tog vremena svetosti. Na univerzitetu u Parizu je franjevački teolog Žerar de Borgo San Danilo tumačio Joakimovo delo. Drugi jedan profesor, Gijom de Sent-Amur, sastavio je protiv njega, malo posle 1250, raspravu pod naslovom *O opasnostima novoga doba*. U njoj je optuživao pripadnike prosvjačkih redova, te lažne proroke, takmace svetovnih učitelja. Iza njih, napadao je papu, njihovog zaštitnika.

Gijom de Sent-Amur je izražavao suprotstavljanje modernog sveta odveć strogim okvirima koji su sprečavali njegov uspon, a to suprotstavljanje zadobilo je dvostruki oblik. Svet se, u prvom redu, bunio protiv tiranije rimske monarhije i onih koji su je služili. Papstvo je želelo da upravlja svetom i drži ga u zaptu. Ono je na svoju tjaru već bilo stavilo još jednu alem-kamenom ukrašenu krunu, krunu zemaljskih kraljeva. Smatralo je, zapravo, da mu je od Konstantina Velikog ostala vrhovna vlast nad čitavim Zapadom. Pošto su je savladali, Vizantiju su zauzeli latinski vitezovi. Papa je pobjedio imperatora Fridriha II. Kada je ovaj umro 1250. godine, rimska Kurija mu nije dala naslednika, pa je nastupila duga međuvlada. Želela je da bude sama na čelu sveta. Prigrabila je neograničenu vlast nad čitavim hrišćanstvom, ističući da je to neophodno zbog jeretičke opasnosti: papa Inoćentije IV ovlastio je inkvizitoru 1252. da protiv jeresi koriste mučenje. I jasno se videlo da je represija bila uspešna. Pao je Moncegur. Više se nigde nije mogao naći priznati katar. Čemu onda takva koncentracija vlasti oko Svete Stolice? Ta vlast je od sada služila samo svetovnim interesima, zadovoljavanju pohlepe kardinala. Rim je podlegao zemaljskim iskušenjima, na šta je ukazivao već sveti Bernar. Postao je Mamonov sluga. Sasvim je očigledno da je on, ona velika kurva iz Apokalipse.

Ah, Konstantine, što nam zada rana
ne krst što primi, već prcija ona
što prvom papi bogatom bi dana!

(Prakao XIX, 115)

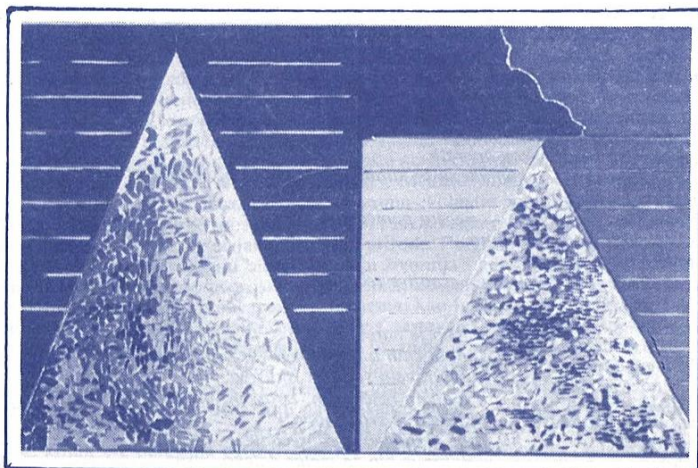
Osuda papske tiranije bila je u središtu proročanstva Joakima od Florisa, ona o izlivanju duha svetoga na zemlju što će učiniti nepotrebnim svešteničku službu. Godine 1252. Sveta Stolica je u Parizu zabranila čitanje *Večnog jevandelja*. Ali je na hrišćanskom jugu, u područjima otrgnutim od katarizma ali iz kojih nije bila iskorenjena klica duha siromaštva, čitav jedan deo franjevačkog reda već počeo da se buni i propoveda protiv Rima potpuno odricanje od svetskih dobara i duhovnu slobodu. Već je sveti Luj, vraćajući se iz krstaškog pohoda, mogao čuti u Hijeru jednog kaluđera-prosvjaka kako grdi sve one sveštenike što žive sred raskošni kraljevskog dvora; Žoanvil je takođe bio među slušaocima, a ni on nije podnosio „licemere“ — istina, iz drugih razloga, zato što su mu prebacivali da se suviše hinduri, zato što je smatrao da se pretvaraju i zato što su, na njegovom vlastelinstvu, biskupovi činovnici na njegovu štetu širili svoje pravo suđenja. Doista, otpor rimskoj crkvi jačao je naročito u kraljevinama, u državama koje su izrađivale i sada delile Evropu. Jer, poput talijanskih opština, poput Rima

XIII veka, Božja država se od sada našla podeljena na zatvorena i međusobno neprijateljska obitavališta, na tvrđave iz kojih je svaka sila motrila na svoje suparnice i pripravljala se da ih napadne. Na vidiku se ocrtavalo vreme velikih ratova, sada se ukazivalo kao mit, a nebeski Jerusalim kao nada, kao žal i čežnja — a ne više kao življena stvarnost. Godine 1250. stvarnost je bila svetovna Država i njena mlada vojska činovnika, rešenih da brane isključiva prava svoga gospodara iz čijeg su upliva crpli vlastiti ugled. Među tim slugama kneževa polako su se pomaljali srčani ljudi, poput Viljema od Nogarea, koji će uskoro otići da u ime francuskog kralja ošamari papu. Sredinom XIII veka već su svi suvereni polagali pravo na to da budu svoji gospodari i podsmevali se svetovnim pretenzijama Svete Stolice. Sam sveti Luj, gotov da služi Hrista ali ne i rimskog biskupa, i branilac Fridriha II, podržavao je svoje vazale protiv zadiranja Crkve u njihovo pravo suđenja.

Otpori modernog sveta crkvenim prisilama počivali su u usponu koji je bio zahvatilo Zapad. Protivrečnosti feudalnog društva pojačavale su se. Sirotinja je sve dublje tonula u beznađe, a bogati su se bunili protiv morala sveštenika, koji je nastojao da im uskrati njihova ovozemna zadovoljstva. Mesijanske slike, nejasna nada u zlatno doba koje će uspostaviti jednakost iz prvih dana sveta među Bogom decom, pokretali su s vremena na vreme potlačene mase, radnike iz predgrađa, među kojima je progonjena jeres nalazila svoja poslednja utopišta, suknare, valjare, bojadžije, one „plave nokte“ flamanskih gradova koji su u 1280. godine organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačkajući usput crkvene ambare. Takvi su bili Pastiri 1251. godine: krenuli su za nekakvim propovednikom, koga su zvali gospodar iz Mađarske, kroz sela i polja Il-de-Fransa, da istrgnu dobrog kralja svetog Luja iz ruku nevernika koji su ga držali u ropstvu. Za ove lutajuće čete koje je napred gonila beda, papa i biskupi što su blagosiljali njihove organizovali prve štrajkove u istoriji. Tako se proleterska sirotinja prazna stomaka, potresena takvim slikama i nadanjima, najednom okupljala oko kakvog pobunjenog kaluđera ili vidovnjaka sa gestovima arhandela. Kretali su u zaslepljenim gomilama u potrazi za Spasiteljem, pljačk

povedi, svu novu slikovnost katedrala. Pa i onda se moralo priznati da je to duhovno oružje nije delotvornije od ma kojeg drugog: hrišćanstvo je i dalje bilo samo deo sveta.

Nakon 1250. godine, u trenutku kada je hrišćanski zapad uočio svoju relativnost u prostoru, otkrila mu se i relativnost hrišćanske istorije. Vreme je dotle činilo homogeni blok u kome su, prema božanskom uzoru, prošlost i budućnost bile čvrsto povezane sa sadašnjosti i sa njom održavale mističke odnose. S obzirom na večnost, doba stvaranja, kraja sveta i trenutak koji se upravo živi mešali su se međusobno. Takvo shvatanje vremenskog trajanja izrazili su sveti Avgustin i Dionizije Areopagit. Na to shvatanje oslanjali su se Sugerijeve konkordancije, biblijski primeri Petra Komestora i čitava simbolička konstrukcija gde je umetnost katedrala svodila vreme na kosmičko kretanje rozeta. Događaji iz prošlosti ne objašnjavaju sadašnjost, oni je istovremeno dočaravaju i dovršavaju. A u drugoj polovini XIII veka pukotine su počele da rastaču taj pojam. Humbert iz Romana, general Dominikanskog reda, primio je od pape nalog da razmisli o istoriji grčke šizme. Pripremao se crkveni sabor koji bi pokušao da ujedini dve razbijene Crkve. Nastojalo se da se rasprave utemele na istorijskim osnovama. Namera je bila nova. U svojoj kratkoj *Raspravi u tri dela* koju je napisao 1273, Humbert je želeo da za događaje svoga vremena ustanovi razloge, a ne samo njihove natprirodne uzroke. Prestao je, dakle, da svoje raspravljane primenjuje na mističke odnose koji su mogli da pomire istorijske činjenice sa tekstom otkrovenja; pregao je da uoči stvarne odnose koje ove činjenice imaju između sebe i ono što ih povezuje sa vidljivim promenama u njihovoj materijalnoj i psihološkoj okolini. Humbertov stav prema istoriji je potpuno oprečan stavu Joakima od Florisa: vreme Duha nije u budućnosti, ono je prošlo, a sadašnje vreme pripada Crkvi. Taj stav još je otvorenije protiv pojma vremena ukočenog prema nekom uzoru: istorija je stvaralačko kretanje, ono isto koje je, za Humbertove mladosti, nosilo napredak kulture u Il-de-Fransu i dizalo katedrale. Čitavu tu knjigu ispunjava optimizam i pobeđnički duh preduzimača, duh Prosjačke braće koji su u borbu kretali kao u nešto konkretno i doživljeno, a ne kao u san, i koji su preduzimali učenje arapskog jezika kako bi pokušali da najzad preobrate islam. Pa ipak, njen autor je iskusio sadašnjost, to jest neuspeh i neizvesnost ljudskih napora. Živeo je dugo vremena među savetnicima svetog Luja. Video je povratak pobeđenog kralja, njegov novi polazak ka neuspesima i mučeničkoj smrti, pad imperatora Fridriha zatim pad latinskog carstva u Konstantinopolju. Usuduje se da kaže da Grci nisu jeretici već dvojezna braća i da za to odvajanje nisu samo oni krivi. On više ne veruje u jedinstvo hrišćanske istorije, niti u njegovu nužnost. Ona mu se ukazuje kao lingentom, relativnom, ljudskom.

Najzad, kao i svi učeni ljudi njegovog doba, Humbert dobro oseća da istočni rascep, islam, mnoštvo paganskog naroda u Aziji, nisu jedine čvrste celine izvan zapadnog hrišćanstva. U relativnost svoje teologije zapadni učenjaci se moraju ubediti i pred arapskom i grčkom misliju. To potresno otkriće, takođe, i to bez sumnje na temeljniji način, stavilo je u pitanje svet katedrala. Papske zabrane, kojima su iz škole istiskivane sve Aristotelove rasprave izvan logike, bile su bez dejstva. Albert Veliki slobodno tumači *Prirodnu filosofiju*. Engleska sekcija Pariskog Univerziteta je 1252. godine u program za diplomski ispit iz slobodnih veština unela knjigu *O duši*. Sami dominikanci, oni koji su se nastanili po biskupijama vizantijskih krajeva što su još bili pod vlašću zapadnog hrišćanstva, latili su se prevodjenja neposredno sa grčkoga čitave Filosofove *Metafizike*. Najzad, počev od 1240. godine u Pariz prodire još razornija misao njegovog tumača, Averoesa. Evo od svih opasnosti novog doba možda najpogibljivije: opčinjenost tim misaonim sistemom koja je zahvatila uski krug profesionalnih mislioca, ljudi koji su umetničkom stvaranju pružali intelektualne modele. Taj misaoni sistem valjalo je uzeti u svoj njegovoj čvrstini. On je pružao ključ, potpuno i jasno objašnjenje sveta i njegovih različnosti. Aristotel je najpre bio nužno oruđe, najefikasnije u čitavom arsenalu racionalnog napretka. Služio je kao vodič u istraživanju tajni prirode, pomagao je u razvrstavanju vrsta i rodova, u određivanju njihovog redosleda, ukoliko, u približavanju Bogu. No, da bi se bolje upoznala njegova filosofija, morala se otkriti njena antihrišćanska istina. Averoes je izneo na videlo temeljnu antinomiju dogme i Aristotelovog sistema, kao i sve čari ovoga drugog.

U Aristotelovoj misli ne postoji stvaranje. Razum odvajkada pokreće Bog, prvobitni pokretač nebeskih sfera. Materija i kosmos nemaju početka. Nema za čoveka slobode u Aristotelovoj misli. Ne postoji pojedinačna logičnost niti sudbina, već samo ljudska vrsta. Svačije telo se kviri, kao i sve drugo, i umire; ostaje razum — ali reč je o razumu zajedničkom svima, koji će se, odvojen od svoga telesnog oblika, izgubiti u bezličnom. Niti otevljenje, niti iskupljenje ne mogu imati smisla unutar tog golog i apsolutnog univerzuma. Pa ipak — i otuda čitava nevolja — ta filosofija izaziva poštovanje i ima sasvim osobitu snagu. Kako razvijati njene sastavne delove, rastočiti je, savladati? Doduše, logika, kojom je razvrtet naoružao katoličko dogmu, pobedila je katarizam. Ali ona se ne može upravit protiv Aristotelove filosofije, budući da ova počiva na istim mehanizmima koji, od prvih napredaka dijalektike, upravljaju rasuđivanjem hrišćanskih

učitelja. Njihova teologija od njega je pozajmila svoj kostur. Kako da mu se sada suprotstavi? A nije sigurno da ona ima snage da ga sebi pripoji, da sa tom strogo povezanom celinom što se čini nerazorivom pomiri sveto Pismo, svetog Avgustina, kružna i povratna kretanja Dionizija Areopagita. Nema sumnje da je uticaj Aristotela i Averoesa delovao u krajnje uskom krugu. On je srušio upravo onu središnju tačku u kojoj su bili sjedinjeni svi pokretači visoke kulture. Mladi, studenti fakulteta slobodnih veština, sa strašću su se bacili na izučavanje Aristotela, i u tome ih ništa nije moglo zadržati. Nakon 1250. godine, neprijatelj se više ne zove katarska jeres, već Aristotel. Borba se mora okrenuti protiv njega. I ovoga puta je papstvo stalo na njeno čelo i prikupilo svoju vojsku, prosjačke redove. Joakim od Florisa upravo je bio osuđen. Papstvo je na univerzitetu štitilo Dominikance i Franjevece od napada Viljema od Svete Ljubavi. Godine 1255. Aleksandar IV je naložio Albertu Velikom da pobije Averoesa. Tri godine kasnije, na dve glavne pariske katedre za teologiju postavio je Tomu Akvinskog i Bonaventuru. Jedan je pripadao redu Braće propovednika, drugi — redu Manje braće. Obojica Talijani.

Između 1250. i 1280. u Evropi se nastavlja ekonomski rast, ali se njegova središta lagano premeštaju. Taj uspon krenuo je sa sela pa su mu se, prema tome, na čelu nalazile one pokrajine koje su bile podesne za poljoprivrednu delatnost. A pre svih Il-de-Frans. Zatim se taj duboki polet preneo i na gradove tih istih pokrajina, te ih je probudio iz njihove učmalosti. Gradske naseobine su ovde nastavile da se šire tokom cele druge polovine veka, a na severu Francuske su osvajanja obradivih površina dostigla svoje granice. Više se ne krči. Njive su se protegle na svu plodnu zemlju. Tu i tamo su čak otišle predaleko i zahvatile posno tlo, koje se brzo iscrpljuje. Razočarani zemljoradnici ga napuštaju, pa se ono ponovo pretvara u šikaru. Nastupa oseka. Nema više tehničkog napretka. Na predugu obradivanom zemljištu, prinosi gdekad počinju da opadaju. Pa ipak, demografski rast se nigde ne smanjuje. Zbog toga je po gradovima sve više radnika bez zemlje koji ne znaju gde da se uposle, pa prihvataju i najniže zarade. Velika vlastelinska gadjinstva iz toga izvlače dobit, unajmljuju radnu snagu po najnižoj ceni, lako prodaju svoje žito, a njihov procvat se učvršćuje. Zauzvrat, mnogo je bednih i gladnih seljaka. Ta prenaseljenost postaje izvor nemira, buntovnih proplamsaja i svih onih neodređenih pokreta i „dečjih“ krstaških pohoda koji povremeno ponavljaju onu očajničku pustolovinu Pastirčica. U krajevima gde se rodila gotaska umetnost, sve izraženija u to doba biva oprečnost između sela, koja počinju da pohode grad, pomora i nasilja, i grada zatvorenog unutar svojih zidina, i dalje delatnog, i to sve više, gde ljudi jedu do sitosti, piju vina, a novac pritiče. Krajem XIII veka bogatstvo dobija buržujsku prirodu. Tu je bogatstvo onih koji pozajmljuju na zaloge, patricija koji su pokupovali posede suviše rasipničkih plemića, koji stežu za gušu seljake, svoje dužnike, i koji privlače seljačke sinove u gradske zanatske radnje da bi svoja radnike manje platili. U Parizu, po vašarima u Šampanji i po flamanskim suknarskim gradovima, preduzumljivi poslovni ljudi se bogate. Oni koji su najbolje uspeali pokušavaju da se otarase nekulture. Neki su se ženili devojkama otmena porekla bez miraza. Nastojali su da podržavaju viteške manire. Plemići, pak, podstiču pesnike: zarad zabave araskih bankara, pevači i režiseri smišljaju komično pozorište. Pa ipak su u Francuskoj krajem XIII veka svi buržui još uvek prosti i neotesani. Ne i u Španiji, pravog gradskog zemlji.

Već dugo su krupni trgovci sa severa kupovali s onu stranu Alpa svoju najdivniju robu, onu iz koje su izvlačili najbolju dobit: začine, biber i indigo, te dragocene tkanine koje će nuditi najvišim vlastelincima i biskupima, svilu iz Lukesa i valjano sukno iz Firence. Iz Italije im je naročito dolazio novac. Ekonomski moć francuskih pokrajina nalazila se u predelu gde je dragoceni metal bio redak, većim delom stojeći nepokretan u rizinama svetilišta, oltarnim ukrasima, bezbrojnim relikvijarima i blistavom nakitu kojim su velikaši voleli da ukrašavaju svoju ličnost. Trgovini su nedostajala platežna sredstva: Talijani su je njima snabdevali. Po vašarima su se vidali ljudi iz Astija ili Plezansa, kako vuku svoje bisage pa ih onda na pijacama postavljali na rasklopljena postolja. Menjali su novac i pozajmljivali ga pod interes. Ti stranci izazivali su podozrenje i zavist. Mrzeli su ih kao Jevreje. Ali knez ih je štitio jer su bili njegovi poverioci. U Parizu su Lombarđani imali svoju ulicu blizu trga Grev. U njihovim rukama bili su kraljevski prihodi i čitavo kretanje kapitala u gradu. A kada se, sredinom toga veka, ponovo u Evropi otpočelo sa kovanjem zlatnog novca, njegov veći deo poticao je iz radionica u Đenovi i Firenci.

Monetarna nadmoć talijanskih gradova može se smatrati dalekim plodom krstaških pohoda. Malo je vitezova iz toga kraja sveta uzelo učešće u njima, ali su oni podstakli preduzetnički duh svih pomorskih pustolova. Njihove galije stigle su do obala mediteranskog Istoka, od njihovih cvetnih luka i njihovih vašara prepunih zamamne robe. Kada se u XI veku hrišćanska pobožnost Zapada okrenula ka Jerusalimu, u talijanskim primorskim gradovima otpočelo se sa gradnjom brodova za prevoz prvih hodočasnika na Hristov grob. Ovi su taj prevoz plaćali. Pošto su svoja imanja prodati manastirima ili ih dali u zalog i tako sakupili nešto novca. Jedan deo toga novca prelazio je u ruke lađara i uključio se u prve trgovačke poduhvate. Potom su došli krstaški pohodi. Njihove vojske su u Svetu zemlju stizale suvozemnim putem, ali su flote Pize i Đenove pomogle osvajanje Palestine. One su bez prekida pomagale napor Hristovih vitezova. U XIII veku se većina ovih ukrcavala u Pizi, Veneciji, Đenovi, na lađe koje su bivale sve savršene i zahvaljujući trgovačkim uspesima sve brojnije. Nova dobit za brodovlasnike i pomorce. Kraljevi koji su predvodili hrišćanske pohode ostavljali su njima u ruke velika bogatstva. Ustupali su im pravo na trgovinu i naplaćivanje carine na trgovišta što su prešla u hrišćanske ruke. Ako nisu uspevali drugačije da se oduže, činili su im usluge u prolazu. Najlepši potez izveli su Venecijanci: želeći da odbrane svoje trgovačke privilegije, uspeali su da skrenu čitav jedan krstaški pohod koji je za njih, 1204. godine, zauzeo Vizantiju, riznicu sveta.

Pomorcima su mnogi ljudi iz njihovog grada poveravali novac da trguju po lukama Levanta, da špekulišu menjačkim kursovima, da im donose robu koja se na vašarima u Francuskoj prodavala veoma skupo. Papa je zabranjivao trgovanje sa nevernikom. Trgovci su mu se podsmevali. Mnogi su stradali na moru, ili od bolesti, ali preživeli su sakupljali novac koji su ovi bili poneli da umnože. Sredinom XIII veka đenovske lađe uvećale su se i kretale na duža putovanja; jedna od njih prenela je u Tunis 1251. godine dve stotine putnika i dve stotine pedeset tona robe; druga je 1277. godine po prvi put oplovila Španiju i stigla u Flandrijske luke. Tako se otvorio novi putni pravac koji je kasnije uništio vašare u Šampanji i skrenuo neke trgovačke puteve koji su doprineli razvoju francuskih pokrajina.

sa francuskog Zoran Stojanović

(nastaviće se)